

راه‌های افزایش معرفت و محبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در خانواده

خیر النساء^۱، نفیسه ایران پور^۲

چکیده

معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف یکی از ارکان اساسی اعتقادات شیعه است که در پایداری ایمان، هدایت خانوادگی و تحقق جامعه منتظر نقش محوری دارد. با توجه به شرایط دوران غیبت و اهمیت حفظ پیوند اعتقادی با حجت خدا، خانواده که نخستین نهاد تربیتی است مسئولیت عظیمی در انتقال و تقویت این معرفت دارد. مقاله حاضر با رویکرد پژوهشی، راه کارهای قرآنی، روایی، تاریخی و تربیتی برای تقویت شناخت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در خانواده را بررسی و نقش اساسی والدین، فضای فرهنگی خانه و آموزه‌های دینی در شکل‌گیری باور مهدوی را تبیین می‌کند. استفاده از آیات قرآن، احادیث اهل بیت علیهم السلام، نمونه‌های تاریخی و تجارب تربیتی معاصر از ویژگی‌های تحقیق حاضر است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تقویت معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در خانواده نه تنها نیازمند آموزش و تذکر مداوم است، بلکه به الگوی عملی والدین، ارتباط با منابع اصیل دینی، و بهره‌گیری از الگوهای موفق تاریخی نیز وابسته است.

واژگان کلیدی: مهدویت، امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، خانواده، تربیت دینی، معرفت، انتظار، غیبت.

۱. مقدمه

یکی از مهمترین دغدغه‌های دینی و تربیتی خانواده‌های مؤمن در عصر حاضر، چگونگی افزایش معرفت و محبت نسبت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است. امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف منجی بشریت و حلقه اتصال

۱. دانش پژوه مطالعه‌های اسلامی، از کشور هندوستان، مجتمع آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

۲. استادیار گروه مطالعات اسلامی، مجتمع آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

انسان به حقیقت الهی است که جایگاه ویژه‌ای در اعتقادات شیعی دارد. بنابراین، شناخت عمیق و عشق راستین به ایشان نه تنها زمینه ساز سعادت فردی است، بلکه پایه‌های جامعه‌ای مهدوی را نیز استوار می‌کند. محبت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و اولیای الهی نیازمند وجود شرایط و فراهم کردن زمینه‌های مناسب است. انسان باید ویژگی‌ها و شایستگی‌های لازم را در خود ایجاد کند تا مورد عنایت ایشان قرار گیرد. انسان در زندگی روزمره خود نیز زمانی کسی را دوست دارد که وجه مشترکی بین وی و علایق خود ببیند. سنخیت و یکرنگ بودن در دوست داشتن و محبت امری لازم است. چگونه می‌شود انسان توقع داشته باشد که فردی به اهل بیت و اولیای الهی محبت داشته باشد، ولی در عمل و گرایش‌های خود، مسیری غیر از مسیر آنها را دنبال کند، پس لازمه ایجاد محبت در دل، ابتدا شناخت لازم از مسیر حق و سپس انتخاب درست مسیر زندگی است. وقتی الگو و اسوه انسان در مسیر کمال، اولیای الهی شدند فرد سعی می‌کند تا از هر نظر خود را به آنها شبیه کند و محبت به آنها در دلش جایگزین شود. علاوه بر این محبت، سعی می‌کند برای رسیدن به هدف مطلوب در تمام زمینه‌ها، دستورها و رهنمودهایش را به کار گیرد. نخستین و تأثیرگذارترین نهاد تربیتی است که نقش کلیدی در نهادینه کردن فرهنگ مهدویت و تعمیق ارتباط عاطفی و معرفتی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف دارد. از این رو، ضروری است با بهره‌گیری از راه‌کارهای عملی و روش‌های تربیتی صحیح، فضایی سرشار از محبت و آگاهی نسبت به حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در کانون خانواده ایجاد شود. مقاله حاضر بر آن است تا با بررسی شیوه‌های مؤثر در افزایش معرفت و محبت امام زمانی در خانواده، گام کوچکی برای تحقق این هدف مقدس بردارد.

۲. مفهوم‌شناسی

۲-۱. مهدویت در لغت

مهدویت در قالب مصدر جعلی به معنای مهدی بودن است مانند عبارت ادعای مهدویت که در اینجا به معنی ادعای مهدی بودن است. در این مورد کلماتی مانند جاهلیت، ایرانیت، عالمیت

و... بر همین معنا تعریف می‌شوند. در قرآن نیز مصدر جعلی در قالب جاهلیت به کار رفته است: «افحکم الجاهلیه بیغون و من احسن من الله حکما لقوم یوقنون؛ آیا خواستار حکم جاهلیتند و برای مردمی که یقین دارند داوری چه کسی از خدا بهتر است» (مائده: ۵۰). واژه مهدویت، متشکل از یای نسبت و تایی تأنیث و وصف برای موصوف محذوف است مانند الصحیفه المهدویه، العقیده المهدویه، النظریه المهدویه و... که در اینجا واژگان الصحیفه، العقیده و النظریه که موصوف‌های محذوف هستند (الهی نژاد، ۱۳۹۸، ص ۲۷).

۲-۲. مهدویت در اصطلاح

آموزه مهدویت، مجموعه معارف منسجم و نظام‌مند درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است. مهدویت یعنی، اعتقاد به وجود امامی که وارث فرهنگ وحی است و جهانیان در انتظار او به سر می‌برند. (عرفان، ۱۳۹۳، ص ۴۱) برخی از عناصر و مؤلفه‌های آموزه مهدویت عبارتند از: اثبات وجود امام حی، ویژگی‌های امام، مسئله غیبت، دوران غیبت، علل غیبت، انتظار و ویژگی‌های جامعه منتظر قبل از ظهور، جایگاه امامان در عالم هستی، جامعه موعود و آرمان شهر مهدوی، نقش ظهور و سقوط تمدن‌ها در ظهور تمدن مهدوی، بازترسیم فلسفه نظری تاریخ با محوریت آموزه مهدویت، نقش اراده انسانی در تحولات تاریخی و زمینه‌سازی ظهور. از هر یک از این مؤلفه‌ها یا ترکیب آنها می‌توان اصولی راهبردی به دست آورد. اصولی که راهنمای عمل در عرصه‌های مختلف حیات جمعی و جهانی باشد (عرفان، ۱۳۹۳، ص ۴۱).

۲-۳. امام در لغت

امام در لغت به معنای «ما یاتم به» است؛ یعنی کسی که دیگران به او اقتدا و از او پیروی می‌کنند. راغب اصفهانی می‌گوید: «و الإمام المؤتم به، إنسانا کان یفتدی بقوله أو فعله، أو کتابا، أو غیر ذلک محققا کان أو مبطلا» (راغب اصفهانی، ۱۴۲۱، ص ۲۴). امام آن چیزی است که به او اقتدا می‌شود چه انسان باشد تا به فعل با قول او اقتدا شود یا کتاب و مانند آن باشد یا اینکه به حق باشد یا باطل. در قرآن کریم این واژه هم برای پیشوایان راستین و هم در مورد پیشوایان دروغین و باطل

به کار رفته است. از مواردی که امام به معنای امام حق آمده آیه «وجعلناهم أئمة يهدون بأمرنا؛ ما آنها را پیشوایانی قرار دادیم تا با امر ما هدایت کنند» (انبیا: ۷۳) و آیه «وجعلناهم أئمة يدعون إلى النار؛ ما آنها را پیشوایانی قرار دادیم که به آتش (دوزخ) دعوت می‌کنند» (قصص: ۱۴) است.

۲-۴. امام در اصطلاح

امام در اصطلاح این طور تبیین شده است: «الامام هو الانسان الذي له رئاسة عامة في امور الدين والدنيا نيابة عن النبي ﷺ؛ امام، انسانی است که از طرف پیامبر ﷺ ریاست فراگیر و همه جانبه دارد در امور دینی و در امور دنیا». (مفید، ۱۴۱۳، ص ۴۹) تفتازانی از علمای بزرگ اهل سنت می‌نویسد: «والإمامة رئاسة عامة في أمر الدين والدنيا خلافة عن النبي ﷺ؛ امامت، ریاست فراگیر در همه امور دین و دنیا و جانشینی از طرف نبی ﷺ است».

۲-۵. خانواده در لغت: خانواده در لغت به معنی خاندان، اهل خانه و اهل بیت است.

۲-۶. خانواده در اصطلاح: خانواده، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولید مثل توسعه می‌یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهمترین عامل تکامل جامعه بشر است. از این رو، اسلام که برنامه تکامل انسان است برای تأسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت ساز و پیشگیری از فروپاشی آن رهنمودهای بسیار مهمی ارائه کرده است. (ری شهری، ۱۳۸۷، ص ۱۱)

۲-۷. تربیت دینی

تربیت دینی، شکوفاسازی فطرت‌های الهی است. وقتی فطرت‌های پاک الهی که در وجود فرزندان نهاده شده است به رفتار، کلام، خلق و خو و منش او می‌رسد تربیت دینی صورت می‌گیرد. شهید مطهری در این باره می‌فرماید: «آن شکوفاسازی استعداد‌های بالقوه انسان است» (شهید مطهری، ۱۳۹۲، ص ۴۳). انسان برای تربیت نسل جامع باید استعداد‌های عمومی او را شکوفا کند؛ یعنی او را تربیت کند و اگر بخواهد تکامل بخشی و هدف خلقت را دنبال کند باید تربیت دینی یعنی، فطرت‌های او را هم شکوفا کند که رفتار و کردار او براساس آن فطرت‌ها شکل

بگیرد و عمل کند و خیلی از پاکی‌ها و نورانیت‌های انسان‌ها براساس همان فطرت‌های الهی است و اینها باید تربیت شود.

۲-۸. معرفت در لغت و در اصطلاح

معرفت در لغت به معنای ادراک مطلب و مطلق آگاهی یافتن است. (حسین‌زاده، ۱۳۸۵، ص ۲۲) اندیشمندان اسلامی به معنای مطلق علم و آگاهی تفسیر شده است چه این آگاهی با واسطه باشد و چه بی‌واسطه و متعلق آن هم چه از امور حسی باشد و چه غیر حسی. (مصباح یزدی، ۱۳۷۸، ۱/۱۵۱)

۲-۹. انتظار در لغت و در اصطلاح

انتظار به معنی چشم به راه بودن و نگران بودن است. (زبیدی، ۱۴۱۴، ۷/۳۹۵؛ محب‌الدین، ۴۱۴۱) در اصطلاح کلامی، برگرفته از روایات و همان چشم داشتن به وعده الهی است همراه با سعی و تلاش در آماده کردن روح و جسم خود و جامعه برای روزی که با طلوع خورشید عالم‌تاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف گشایشی در همه شئون زندگی بشر پدید آید (البستوی، ۱۴۲۰، ۹/۱).

۲-۱۰. غیبت در لغت

غیبت در لغت از ریشه غاب، یغیب، غیبا و غیبة و غیابا به معنای ناپدید، نهان، پوشیده، دور از نظر و ناپیدا شدن است. (لوئیس، ۱۳۷۸، ص ۳۵۶) ابن منظور در لسان العرب می‌گوید: «الغیب کل ما غاب عنک؛ هر آنچه که از تو پنهان باشد، غیب است (ابن منظور، ۱۴۱۰، ۱/۲۶۵). در قرآن کریم نیز به معنای لغوی آمده است. چنانچه در ابتدای سوره بقره یکی از ویژگی‌های متقین، ایمان به غیب برشمرده شده است؛ یعنی متقین ایمان دارند به آنچه که پنهان است (ر.ک.، بقره: ۳). مفسرین ذیل این آیه شریفه، مصادیقی برای غیب ذکر کرده‌اند که امام غایب یکی از مصادیق غیب است و اکنون حضرت در حال غیبت به سر می‌برد. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «غیب همان حجت غایب است» (صدوق، ۱۳۹۵، ۲/۵۲۷).

۲-۱۱. غیبت در اصطلاح

برای کسی استعمال می‌شود که مدتی در جایی حضور دارد، سپس در آن محل حاضر نمی‌شود. در فرهنگ مهدویت به پنهان شدن حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از دیدگاه مردم گفته می‌شود. (نعمانی، ۱۳۹۷، ص ۶۱) عشق به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف امری فطری است؛ زیرا اول اینکه ایشان الگوی کامل انسانیت است و انسان به طور فطری کمال جوست و دوم اینکه انسان به طور فطری به امید آینده‌ای بهتر تلاش می‌کند و انتظار ظهور مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف چنین نیاز فطری را هم برطرف می‌کند. همچنین انسان به طور فطری عدالت خواه و متنفر از ظلم است و با ظهور حضرت، بساط عدالت گسترش یافته و ریشه ظلم کنده خواهد شد.

۳. راه‌های افزایش محبت و معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

امام جواد علیه السلام سه خصلت را عامل جلب محبت بیان می‌کند: نخست، انصاف در معاشرت؛ یعنی انسان باید در معاشرت با مردم، انصاف داشته باشد و آنچه را برای خود می‌پسندد برای دیگران هم بیسندد. به تعبیر دیگر، خود را جدا از مردم ندیدن و آنها را مثل خود دیدن انصاف است. انسان‌های با انصاف چه در کسب و کار و چه در روابط اجتماعی مورد محبت سایرین قرار می‌گیرند. دومین مورد، مواسات در گرفتاری است؛ یعنی انسان در سختی‌ها و مشکلات در کنار مردم باشد. این به معنی همراهی مادی و مالی نیست. گاه ممکن است با یک همدردی ساده این همراهی تحقق پیدا کند. بنابراین، مؤمنان همدل نباید به توجیه اینکه خود گرفتار مشکلات فراوان هستند رسم مواسات را فراموش کنند. سوم، بازگشت به قلب سلیم و تحصیل آن است. انسان به طور اساسی، افراد پاک، راست‌گو و متواضع را دوست دارند، حتی کسانی که ارزش‌های دینی فاصله دارند در برابر فضایل و ملکات اخلاقی متواضعانه رفتار می‌کنند. رفتار انسان‌ها آن است که اشخاصی که زندگی‌شان با معنویت گره خورده و صاحب قلب سلیم هستند در معاشرت هم جانب انصاف را رعایت می‌کنند. به همین دلیل در فصل خصومات با وجود آنکه خود اهل ایمان نیستند، ترجیح می‌دهند به سراغ مؤمنان بروند. همه از یک انسان صادق و متواضع اظهار رضایت می‌کنند و در اختلافات هم، رأی چنین شخصی را حجت می‌دهند.

۳-۱. معرفت و اطاعت از خداوند

وجود مقدس امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف عارف به خداوند متعال و مطیع محض فرامین الهی است. کسی می‌تواند توجه و محبت حضرت را جلب کند که تلاش کند در حد مقدور شبیه آن حضرت باشد. بنابراین، عدم شناخت خدا، انجام گناه و نافرمانی از مهمترین موانع جلب محبت حضرت حجت است.

۳-۲. طهارت نفس

کسب طهارت ظاهری و باطنی از مهمترین راه‌های ارتباط با حضرت حجت است. طهارت باطنی با انجام واجبات و ترک محرمات الهی حاصل می‌شود. بنابراین، هرآنچه موجب رضایت و قرب به حضرت می‌شود همان نیز موجب رضایت و نزدیکی به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف خواهد شد.

۳-۳. توسل به ائمه اطهار علیهم السلام

یکی از مهمترین راه‌های رسیدن به محبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که همان رسیدن به رضایت الهی است توسل به حضرت و سایر ائمه اطهار است. در زیارت جامعه آمده است: «و من اعتصم بکم فقد اعتصم بالله؛ هر آن کس که به شما متمسک و متوسل شد به خداوند متعال متوسل شده و به ریسمان الهی چنگ زده است». در میان معصومین علیهم السلام، توسل به اباعبدالله الحسین علیه السلام بیشتر سفارش شده است.

۳-۴. ترویج آموزه‌های امام علیه السلام توسط پدر و مادر

رفتار و گفتار والدین، الگوی فرزندان است، پس والدین باید در ترویج امور مهدویت تمام تلاش خود را به کار گیرند؛ از سلام کردن هر روزه، سخن گفتن با حضرت، پناه بردن و دعا کردن و خدمت‌رسانی در این زمینه تا هزینه‌های مادی و معنوی و آرزوی تعجیل در ظهور و امر فرج. امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود: «اکثرو الدعاء بتعجیل الفرغ فإن ذلك فرجکم؛ برای تعجیل فرج زیاد دعا کنید؛ زیرا در همین دعا فرج و گشایش شماست». احیای نام و یاد و مرام صاحب الزمان و تربیت نسلی دوستدار ایشان، مصونیت از بلاها را به همراه دارد. آن حضرت فرمود: «أنا خاتم الأوصیاء

و بی‌ی دفع الله عزوجل البلاء عن أهلی و شیعتی؛ من آخرین نفر از اوصیا هستم. خداوند به وسیله من، بلا را از خانواده و شیعیانم برطرف می‌کند» (صدوق، ۱۳۹۵، ۴۴۱/۲). بلاهای مادی، معنوی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و... به‌یمن وجود حضرت از انسان دفع می‌شود (مشهدی، ۱۴۱۹، ۱/۶۶۳).

باید با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بیعت کرد و عرض ادب و سرسپردگی را به آستان مقدس مهدوی اعلام کرد و گفت «مولای من، اگرچه از دیدار ظاهری شما محرومیم، ولی خودمان را از پناهندگان شما می‌دانیم». شهید سلیمانی فرمود: «عاشقم مولایم مهدی جان تا کی کنارت راهی روشنی عشق خدایی بشوم. تا کی در عالم عقبا در جوار شما به دست بوسی مولایم علی بروم و اکبر توفیق خدمت و بندگی حق باشد فبها و اگر خاک ره کوی تو گردم به عجب و اگر گردی از غبار قدمت بر سر من بنشیند تا ابد داعیه دار منت حق به خودم خواهم ماند. اللهم عجل لولیک الفرج و العافیة و النصر» (مشرق نیوز، شهیدی که قبل از شهادتش امام زمان را ملاقات کرده، ۱۴۰۰/۱۲/۲۷). برای تقویت عشق امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به فرزندان باید آن بزرگوار را حاضر و ناظر اعمال دانست. انسان باید اعمال خود را با توجه به آن ولی خدا تنظیم کند چنان‌که خود فرموده است: «فإننا نحیط علما علما بأنبائکم ولا یعزب عنا شیء من اخبارکم؛ علم و دانش ما به خبرهای شما احاطه دارد و چیزی از اخبار شما بر ما پوشیده نمی‌ماند» (طبرسی، ۱۴۰۳، ۲/۴۹۷).

۳-۵. آمیختن محبت به عمل

آمیختن محبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با اعمال صالح می‌تواند اعضای خانواده را نسبت به آن حضرت متمایل‌تر و علاقه‌مند کند. فرزندان وقتی ببینند والدینی که منتظر و عاشق امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف هستند و در عمل به دستورات شرع و اوامر حضرت ولی عصر سر از پا نمی‌شناسند و محبت خود را در عملشان نشان می‌دهند آنها نیز عاشقانه در این مسیر گام برمی‌دارند. امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود: «فلیعمل کل امرء منکم بما یقرب به من محبتنا ولیتجنب ما یدنیه من کراهیتنا و سخطنا؛ هر یک از شما باید به آنچه که او را به دوستی ما نزدیک می‌سازد، عمل کنند و از آنچه که خوشایند ما نیست و خشم ما در آن است دوری‌گزیند» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۳۵/۱۶۷). اگر

محبت واقعی باشد و نه ظاهری، دوستدار و عاشق را هم‌رنگ و همراه می‌کند. امام صادق علیه السلام در حدیثی به مفضل فرمود: «فرقه‌ها حبونا و حفظوا قولنا و أطاعوا أمرنا ولم یخالف یخالفوا و اوفع لنا فأولئك أولئك منمننا و نحن منهم؛ گروهی هستند که ما را دوست می‌دارند. سخنان ما را حفظ می‌کنند، فرمان ما را اطاعت می‌کنند و در عمل با ما مخالفتی ندارند. آنان از ما هستند و ما از آنانیم» (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴، ص ۵۱۴). ادعای دوستی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با گناه و آلودگی‌های اخلاقی سازگار نیست و باید این را به فرزندان نیز منتقل کرد. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود: «ای پسر مهزیار! اگر طلب مغفرت و آمرزش بعضی از شماها برای همدیگر نبود هر کس در روی زمین بود، هلاک می‌شد، مگر آن شیعیان خاصی که اعمالشان با کردارشان یکی است» (نوری، ۱۳۶۹، ۲۴۷/۵).

۳-۶. استفاده از آیات شریفه مربوط به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

مدد گرفتن از آیات قرآن از دیگر شیوه‌های تقویت محبت حضرت حجت در دل هاست. برخی از آیات قرآن به وجود حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و قیام و نهضت جهانی ایشان مربوط است مانند آیه «بقیت الله خیر لکم إن کنتم مؤمنین؛ اگر مؤمن باشید باقی‌مانده خدا برای شما بهتر است» (هود: ۸۶). امام باقر علیه السلام فرمود: «نخستین سخنی که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف پیش از قیام خود تلاوت می‌کند این آیه شریفه است». آن حضرت فرمود: «منم بقیه الله و حجت و خلیفه او در میان شما، پس هیچ کس بر ایشان سلام نمی‌کند، مگر اینکه می‌گوید: «السلام علیک یا بقیه الله فی ارضه» (فیض کاشانی، ۱۳۹۱) امام باقر علیه السلام در تفسیر آیه «و قل جاء الحق و زهق الباطل إن باطل کان زهوقا» (اسرا: ۸۹)، فرمود: «مفهوم این کلام الهی این است که وقتی امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند دولت باطل برچیده می‌شود» (بحرانی، بی‌تا، ۵۷۶/۳). بیش از هفتاد آیه به موضوع مهدویت و تفسیر و تأویل آن اختصاص داده شده است. در کتاب معجم احادیث الامام المهدی ۲۶۰ آیه، در کتاب سیمای امام زمان در آئینه قرآن ۱۴۰ آیه، در کتاب سیمای مهدویت در قرآن ۷۴ آیه و در کتاب مهدی در قرآن ۴۰ آیه درباره مهدویت آمده است.

۳-۷. بیان مقام و جایگاه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف از منظر امامان عجل الله تعالی فرجه الشريف

اگر به فرزندان توضیح داده شود که چه کسانی شیفته حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشريف بوده و هستند عشق و علاقه فرزندان به آن حضرت افزایش خواهد یافت. برای مثال گفته شود «امام حسین عجل الله تعالی فرجه الشريف چنان عاشق امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف بود که روزی در محضر آن حضرت از وجود مقدس حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف سخن به میان آمد و از آن حضرت سؤال شد که آیا حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف هم اکنون متولد شده است یا نه. حضرت ابا عبدالله فرمود: «لا و لو ادركته لخدمة ايام حياتي؛ نه هنوز متولد نشده است» (النعمانی، ۱۳۹۷، ۳۵۴/۱)؛ «اگر من به حضورش می‌رسیدم تمام عمرم را به او خدمت می‌کردم» و امام صادق عجل الله تعالی فرجه الشريف نیز به آن گرامی چنین ابراز علاقه فرموده است: «لو ادركته لخدمته ايام حياتي؛ اگر امام زمان را دریابم تمام عمر به او خدمت می‌کنم» (مجلسی، ۱۴۰۳، ۱۴۸/۵).

۳-۸. انتخاب کردن نام امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف برای فرزندان

یکی از حقوق فرزندان بر والدین نام نیک نهادن بر آنهاست. شاید به این دلیل باشد که این نام‌گذاری به نوعی بیان ارزش‌ها و تلقین این نکته است که اهل بیت عجل الله تعالی فرجه الشريف جایگاه ویژه دارند، پس بدون تردید، ذکر نام نیک معصومان باعث تأثیر پذیرفتن از آنها در کردار کودکان می‌شود. وقتی نام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف در فضای خانه برده شود باعث یادآوری حضرت نزد فرزندان است که مقدمه محبت ایشان را فراهم می‌کند.

۳-۹. برپایی جلسات به یاد امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف به‌ویژه جشن میلاد

کودکان به‌طور معمول، عاشق مراسم جشن و شادی هستند. بنابراین، اگر والدین تلاش کنند دست کم در نیمه شعبان جشن مختصری در منزل برپا کنند و از خویشان و فامیل دعوت کرده و پذیرایی مختصری به عمل آورند این کار اندک اندک عشق و محبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف را در دل فرزندان می‌کارد. یکی از دانشمندان سنی مصری کتابی درباره فضیلت‌های حضرت زهرا عجل الله تعالی فرجه الشريف به نام فاطمه والفاطمیون نوشته است. وقتی از او انگیزه‌اش را درباره نوشتن این کتاب پرسیدند در پاسخ گفت: «در کودکی پدرم به مناسبت ایام ولادت حضرت زهرا عجل الله تعالی فرجه الشريف مجلس جشن در خانه

بریا می‌کرد و من از میهمانان پذیرایی می‌کردم و از همان کودکی محبت حضرت زهرا ع در دل من ایجاد شد».

۳-۱۰. معرفی آثار مهدی پژوهان

خواندن کتاب‌های مرتبط با وجود مقدس امام زمان ع به‌ویژه کتاب کمال الدین و تمام النعمه از شیخ صدوق، کتاب مکیال المکارم از آیت‌الله سید محمدتقی موسوی اصفهانی، کتاب نجم الثاقب نوشته محدث نوری هم برای خود فرد و هم برای اعضای خانواده و فرزندان محبت افزاست و افکار و اندیشه‌های انسان را مهدوی می‌کند. در کتاب کمال الدین و تمام النعمه شیخ صدوق، داستان انبیا و امامان گذشته که برای مدتی از مردم غایب بوده‌اند بیان شده است. مفهوم غیبت و شیوه انتفاع از امام زمان در زمان غیبت را در این کتاب میتوان یافت. خواندن و عمل به کتاب مکیال المکارم، دوستی با امام زمان ع را زیاد می‌کند. کتاب مکیال المکارم تألیف سید محمدتقی موسوی اصفهانی، فواید و دلایل دعا برای امام زمان ع و وظایف شیعیان در این دوران را مطرح می‌کند. کتاب نجم الثاقب، داستان تشریف‌یافتگان به محضر امام غایب ع را به‌طور مفصل بیان کرده و در کنار آن، وظایف شیعیان را نیز توضیح می‌دهد. کتاب قیام و انقلاب مهدی ع از استاد شهید مرتضی مطهری، آفتاب ولایت استاد مصباح یزدی، عصر زندگی از محمد حکیمی، وابستگی جهان به امام زمان ع نوشته لطف‌الله صافی از کتاب‌هایی هستند که خواندن آنها سفارس می‌شود. نکته‌ها و داستان‌های بسیار زیبای این آثار می‌تواند دستمایه سخن گفتن از حضرت مهدی ع برای فرزندان باشد.

۳-۱۱. ابراز اندوه و حزن در فراق امام مهدی ع

حزن و اندوه درونی و واقعی در فراق امام مهدی ع و اظهار شوق به ملاقات با آن حضرت، یکی دیگر از راه‌های نزدیکی انسان به ایشان است. امام حسن عسکری ع فرمود: «ولا تزال شیعتنا فی الحزن حتی یظهر ولدی الذی بشر به النبی ص؛ شیعیان ما در اندوهی دائم به سر می‌برند تا فرزندی که پیامبر اکرم ص نوید ظهورش را داده است، ظاهر شود».

۴. نتیجه‌گیری

تربیت خانوادگی براساس محبت و معرفت نسبت به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نه تنها ضرورتی دینی، بلکه پایه‌ای اساسی برای ساختن جامعه‌ای منتظر و زمینه‌ساز ظهور است. مقاله حاضر با بررسی راهکارهای عملی نشان داد که خانواده می‌تواند با به‌کارگیری روش‌های متنوع تربیتی و معنوی، فضایی سرشار از عشق و شناخت نسبت به حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ایجاد کند. نکته کلیدی اینجاست که انتقال مفاهیم مهدوی به نسل جدید باید همراه با جذابیت، خلاقیت و عمق بخشی باشد. والدین که الگوهای اصلی هستند با رفتارها و باورهای خود می‌توانند قلب فرزندان را با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف پیوند بزنند. مشارکت در برنامه‌های معنوی و استفاده از ابزارهای نوین آموزشی می‌تواند این ارتباط را پایدارتر کند. در نهایت، خانواده‌های آگاه و متعهد می‌توانند با نهادینه کردن فرهنگ انتظار، نسلی امیدوار، مسئول و آشنا با وظایف خود در عصر غیبت پرورش دهند. به امید آنکه با تلاش‌های خالصانه، شایستگی درک فیض ظهور آن حضرت بیش از پیش کسب شود.

فهرست منابع

- * قرآن کریم (۱۳۸۸). مترجم: مکارم شیرازی، ناصر. تهران: مرکز طبع و نشر قرآن.
۱. ابن بابویه صدوق، ابو جعفر محمد بن علی (۱۳۹۵). کمال الدین و تمام النعمه. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
  ۲. ابن بابویه صدوق، ابو جعفر محمد بن علی (۱۴۰۴). عیون اخبار الرضا. تهران: انتشارات جهان.
  ۳. ابن بابویه صدوق، ابو جعفر محمد بن علی (۱۳۹۰). الامالی. مترجم: کوه کمره ای، محمد باقر. قم: انتشارات الاعمی.
  ۴. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (۱۴۰۴). تحف العقول. قم: نشر الاسلامی.
  ۵. ابن مشهدی، محمد (۱۴۱۹). المزار الکبیر. قم: شر القیوم.
  ۶. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۰). لسان العرب. بیروت: دار صادر.
  ۷. اربلی، علی ابن عیسی (۱۴۰۳). کشف الغمه. مترجم: سبحانی، جعفر. تهران: دار الاضواء.
  ۸. امیرمحسن، عرفان (۱۳۹۳). نقش باورداشت آموزه مهدویت در احیای فرهنگ و تمدن اسلامی. قم: نشر معارف.
  ۹. بحرانی، سید هاشم (بی تا). تفسیر البرهان فی تفسیر القرآن. تهران: مؤسسه البعثه.
  ۱۰. البستوی، عبدالعلیم (۱۴۲۰). المهدی المنتظر. عربستان: نشر دار ابن حزم.
  ۱۱. تفتازانی، سعدالدین (بی تا). شرح المقاصد. قم: منشورات الرضی.
  ۱۲. حسین زاده، محمد (۱۳۸۵). درآمدی بر معرفت‌شناسی و مبانی معرفت دینی. قم: انتشارات مؤسسه امام خمینی رحمته الله علیه.

۱۳. ری شهری، محمد (۱۳۸۷). تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث. مترجم: شیخی، حمیدرضا. قم: انتشارات دار الحدیث.
۱۴. زبیدی، محب‌الدین (۱۴۱۴). تاج العروس. بیروت: دار الفکر.
۱۵. طبرسی، احمد بن علی (۱۴۰۳). الاحتجاج علی اهل الجاح. قم: نشر مرتضی.
۱۶. فیض کاشانی، ملامحسن (۱۳۹۱). تفسیر صافی. بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات.
۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷). اصول کافی. تهران: دار الکتب السلامیه.
۱۸. لویس، معلوف (۱۳۷۸). المجد فی اللغة. قم: شرکت چاپ قدس.
۱۹. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳). بحار الانوار. تهران: مؤسسه الوفاء.
۲۰. مشرق نیوز (۲۷/۱۲/۱۴۰۰). شهیددی که قبل از شهادتش امام زمان عجل الله تعالی فرجه را ملاقات کرده. کد خبر: ۱۳۵۳۴۷۱.
۲۱. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۸). آموزش فلسفه. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، نشر بین الملل.
۲۲. مطهری، مرتضی (۱۳۹۲). تعلیم و تربیت اسلامی. تهران: انتشارات صدرا.
۲۳. مفید، محمد بن محمد (۱۴۱۳). النکت الاعتقادیه. قم: فی المؤتمر العالمی الألفیه الشیخ المفید.
۲۴. نعمانی، محمد بن ابراهیم (۱۳۹۷). الغیبه. تهران: صدوق.
۲۵. نوری، حسین بن محمدتقی (۱۳۶۹). مستدرک الوسائل. قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام لاحیاء التراث.
۲۶. الهی نژاد، حسین (۱۳۹۸). رویکرد شناختی پاسخ علمای اهل سنت به مخالفان مهدویت. قم: انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.